

KOKONAISEKSI IHMISEKSI – MIKSI LAPSELLA TULEE OLLA OIKEUS USKONTOA JA KATSOMUKSIA KOSKEVAAN KASVATUKSEEN?

KM, LEHTORI SYLVIA TAST, 30.9.2016

Kuva:
<http://religiondispatches.org/does-the-science-show-that-spirituality-will-benefit-your-child/>

USKONNONVAPAUDESTA

- Vapaus harjoittaa uskontoa (positiivinen uskonnonvapaus),
  - Vapaus olla osallistumatta uskonnonharjoitukseen (negatiivinen uskonnonvapaus)
  - Valtion tasapuolinen suhtautuminen kaikkiin katsomuksiin (myös uskonnottomisiin).
-
- Positiivinen uskonnonvapaus on se mitä uskonnonvapaudella yleisimmin ymmärretään. Saa rakentaa kirkon tai moskeijan, rukoilla, kertoa muille uskonnostaan, osallistua jumalanpalvelukseen ja niin edelleen. Jos kielletään Raamattujen levittäminen tai synagogan rakentaminen, rikotaan positiivista uskonnonvapautta.
  - Negatiivinen uskonnonvapaus on vapautta uskonnosta. Se tarkoittaa, että koulussa ei tarvitse osallistua jumalanpalvelukseen, varusmiehenä kenttähartauteen ja niin edelleen.
  - Valtion tasapuolinen kohtelu tarkoittaa vakaumusten tasa-arvoa: mitään uskontoa ei suosita toisen kustannuksella, uskontoja ei suosita uskonnottomuuteen nähden eikä uskonnollisten järjestöjen toimintaa rajoiteta muita järjestöjä enempää. Esimerkiksi uskonnonvapauslaki ennen vuoden 2003 uudistusta rajoitti uskontokuntien oikeutta omistaa maata ja kiinteistöjä, ja syrji näin uskonnollista katsomusta.

KATSOMUS JA HENGELLISYYS VOI OLLA...

- Tuote
- Jotain pelottavaa ja pelättävää
- Yhteyden löytämisen väline
- Kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin osatekijä ja mahdollisuus
- Osa jokapäiväistä elämää ja identiteettiä

(Burns, 2016)

VARHAISKASVATUSLAISTA:

- Erityisesti liittyen uskonto- ja katsomuskasvatukseen:
- Varhaiskasvatuksen tavoitteena on
- 1) edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, terveyttä ja hyvinvointia;
- 5) turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;
- 6) antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa; ja
- 10) toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEIDEN 2016 LUONNOKSESTA:

- Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamaton.
- Lapselle laaditaan henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma (vasu). Suunnitelmaa laadittaessa huomioidaan myös lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta. (> tähän lisättäneen myös sana uskonnollinen)
- *Perheiden monimuotoisuus*
  - Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatukseen luovat edellytyksiä hyvälle kasvatussyhteistyölle. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi.
- Varhaiskasvatuksessa tunnistetaan ja noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan.

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEIDEN 2016 LUONNOKSESTA (JATK.):

■ **Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus**

- Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnistetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään suomalaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa toisista kulttuureista ja erilaisista katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävästä kehityksestä.

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEIDEN 2016 LUONNOKSESTA (JATK.):

- Oppimisen alueet: **Minä ja meidän yhteisömme**
- Lapsille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Tärkeitä tiedon lähteitä ovat lapset ja heidän henkilöhistoriansa, lähiyhteisön jäsenet, esineistöt ja ympäristöt. Lisäksi voidaan hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta heidän omasta kulttuuriperinnöstään. Menneeseen aikaan voidaan tutustua esimerkiksi lasten isovanhempien lapsuuden leikkien ja musiikin avulla. Nykyhetkeä tarkastellaan käsittelemällä lasten kanssa heitä askarruttavia tai kiinnostavia ajankohtaisia asioita. Lasten kanssa tarkastellaan myös lähiyhteisön moninaisuutta sitä kunnioittaen. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Tavoitteena on kasvattaa lapsia ymmärtämään, että ihmiset ovat erilaisia mutta samanarvoisia.

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEIDEN 2016 LUONNOKSESTA (JATK.):

- **Minä ja meidän yhteisömme:**
- Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen kodin ulkopuolella. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia.
- Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään **eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden** sekä **median** näkökulmista. Toiminnassa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi, satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.
- Varhaiskasvatuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Uskonnottomuutta tarkastellaan muiden katsomusten rinnalla. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenkiertoon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet, kuten pukeutuminen tai ruokailu.
- Lasten ihmettelylle annetaan tilaa ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämänskysymyksiä. Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Katsomuskasvatus tukee muun muassa lasten kulttuurisen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (ks. luku 2.7).

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEIDEN 2016 LUONNOKSESTA (JATK.):

- **Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu**
- Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida omia arvoja ja asenteita. Vuorovaikutustaidoilla, kyvyllä ilmaista itseään sekä ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan.
- Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Henkilöstö toimii mallina lapsille erilaisten ihmisten sekä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteisessä kohtaamisessa. Lapsia ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Yhteistyöhön perustuva toiminta luo mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa.
- Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti. Tämä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja. Lapsia tuetaan kulttuuri-identiteettien rakentamisessa. Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista. Lapsia tuetaan myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön.

USKONTO- JA KATSOMUSKASVATUKSESTA VARHAISKASVATUKSESSA

- Kunnioittaa vanhempien vakaumusta (uskonto- ja katsomuskasvatus kuuluu kaikille lapsille)
  - Vakaumuksellinen sitouttamattomuus
  - Avoimuus, uskonnollisuus ja uskonottomuus on läsnä jokapäiväisessä elämässä
  - Aito monikulttuurisuus, erilaiset uskomukset ja uskontokulttuurit
  - Tietoisuus, reflektointikyky oma identiteetti ja arvomaailma
  - Kulttuurisensitiivisyys
-
- Uskonnonvapautta on tulkittu myös niin, että uskontoja ei tuoda varhaiskasvatusympäristöön lainkaan > Millaista vapautta se ilmentää?

MITÄ TARKOITTAÄ SE, ETTÄ KUNNIOITTAÄ TOISEN KATSOMUSTA JA USKONTOA?

- Ei ainakaan sitä, että väistää koko aiheen.
- **Uskonto katsomuksena ja arvokkaana kulttuurin osana**
- **Uskonnot koskettavat monia.**
- **Uskonto muovaa katsomuksia.** Useimmilla ihmisillä on jokin maailmankatsomus tai elämänvakaumus, johon kuuluu käsityksiä maailmasta, arvoja ja moraalinormeja. Tavallista on, että katsomukseen sisältyy myös uskontoa koskevia näkemyksiä ja kannanottoja. Erilaiset uskonnolliset perinteet ovat vaikuttaneet paljon katsomuksiin. Esimerkiksi länsimaissa kristinusko on opettanut lähimmäisenrakkauden ihannetta ja Intiassa hindulaisuus elämän kunnioittamisen periaatetta.
- **Uskonto identiteetin ja kulttuurin osana.** Katsomukset ja uskonnot muovaavat ihmisen ajattelua ja elämäntapaa ja ovat siten tärkeä osa identiteettiä. Länsimaisessa perinteessä oikeutta omaan katsomukseen (esim. mielipiteen- ja uskonnonvapaus) on pidetty yhtenä keskeisimmistä oikeuksista.
- Sekä maailmalla että Suomessa uskonnot muodostavat kulttuurin olennaisen osan ja vaikuttavat moniin asioihin. Antiikin Kreikan perinteen rinnalla kristinusko on ollut luomassa länsimaista elämänmuotoa. Esimerkiksi suomalaisen historiaan, tapakulttuuriin ja taiteeseen kristinusko on vaikuttanut voimakkaasti.
- **Uskonto ajankohtaisaiheena.** Kansainvälistyminen ja tehostunut viestintä ovat lisänneet uskontojen kohtaamista. Kulttuuri- ja liike-elämä toimivat usein maailmanlaajasti ja eri taustoista tulevien ihmisten elämäntapaa ja uskontoa on välttämätöntä tuntea. Siirtolaisuus on lisännyt uskontojen kirjoa omassa maassamme. Uskonnoilla on ollut voimakas vaikutus maailman politiikkaan ja siitä syystä uutisissa ja ajankohtaisohjelmissä niitä käsitellään usein.

MAAILMANKATSOMUKSESTA

- Tieteellinen maailmankatsomus ei sulje pois hengellistä ulottuvuutta
- Agnostikko Esko Valtaoja: ”Emme tiedä, mistä maailmankaikkeudessa on kyse. Ihmisten äly ei riitä siihen.”
- Tiede ja äly eivät riitä, on annettava mahdollisuus ihmeelliselle ja pyhälle
- Uskonnot ja katsomukset vastaavat kysymyksiin, johon tiede ja ihmisen aistit eivät yksiselitteisesti kykene vastaamaan.

LUTERILAINEN USKONTOKULTTUURI JA ETIIKKA IDENTITEETIN RAKENTAJANA

- Jokaisen ihmisen ihmisarvo on sama riippumatta taustasta, varallisuudesta, menestyksestä...
- Kristillisen etiikan peruspyrkimyksenä on pyrkimys hyvän tekemiseen ja pahan välttämiseen. Kristityn tulee ratkaista asiat siten, että hän pyrkii toteuttamaan yleisiä kristillisiä arvoja kuten rakkauden kaksoiskäskyä tai kultaista sääntöä.
- **Rakkauden kaksoiskäskyssä** kehoitetaan rakastamaan Jumalaa yli kaiken ja lähimmäistä kuin itseään. **Kultaissa säännöissä** kehoitetaan tekemään toiselle niin kuin tahtoisit itselleen tehtävän.
- Luterilaisessa etiikassa keskeiset hyvän ja oikean teon kriteerit ovat asettuminen lähimmäisen asemaan, lähimmäisen tarpeen huomion ottaminen ja hänen hyvänsä edistäminen. Rationaalisesti perustellen lähimmäisen hyvä toteuttaa samalla yhteisön hyvän eli kaikkien - myös oman - edun.

(Lähde: evl.fi)

SEKULAARI HUMANISMI JA POSTSEKULARISMI

- Uskonottomasta tyhjiöstä hengellisyyden renessanssiin?

USKONNOLLINEN VALLANKÄYTTÖ OMAN USKONNON TUNTEMUS EHKÄISEE RADIKALISMIA

- <http://www.hs.fi/paakirjoitukset/a1412136823175>
- Jotta voi tunnistaa uskonnollisuuden vaikutusmekanismeja, on opittava tuntemaan sekä oma uskontokulttuurinen identiteetti että muita uskontoja ja uskonottomuutta.